

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 27.

Lördagen den 27 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 220, angående anslag till vissa kraftledningar m. m. för militära behov; och

nr 221, angående anslag till anskaffning av två kortvågssändare för radiotelegrafi; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 222, angående anslag å tilläggsstat II till understöd åt fiskare.

§ 2.

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet herr *Lundgrens* på bordet liggande motion nr 258.

§ 3.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld m. m. (moratorielag). *Ang. förslag till moratorielag.*

Genom en den 17 april 1940 dagteknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 213, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:tt under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld m. m. (moratorielag).

Utskottet hemställde, att förevarande proposition, nr 213, måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! I förslaget till lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld m. m. (moratorielag) förekommer en missskrivning, som torde böra rättas. I 4 § har nämligen den medgivna fristen för bevarande av talan m. m. angivits till »trettio dagar» i stället för till »en månad». Jag får därför, herr talman, yrka, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag med den ändringen, att nämnda paragraf skall erhålla följande lydelse:

4 §.

Är enligt lag eller författning borgenärs rätt beroende av att talan anhängiggöres eller annan åtgärd vidtages inom viss tid, och kan i följd av förord-

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 27.

Ang. förslag till moratorielag. (Forts.)
 nande enligt denna lag sådan åtgärd icke företagas, vare borgenärens rätt förvarad, om åtgärden vidtages inom en månad efter hindrets upphörande; dock att i fråga om vad borgenären har att iakttaga för bevarande av växelrätt eller checkrätt skall gälla vad därom särskilt stadgas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, att 4 § i förslaget till moratorielag erhöles den av herr Hedlund i Östersund under överläggningen föreslagna lydelsen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 4.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot nedskräpande eller vandalisering och förstöring av mark eller vatten inom bebyggda områden eller inom dessas närhet.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 5.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 223, angående överskridande av viss delpost i den för länsstyrelserna fastställda avlöningsstaten;
 nr 225, med förslag till lag om meddelande av förordnande att lantarbets-tidslagen den 15 juni 1939 (nr 255) icke skall äga tillämpning; och
 nr 226, angående anslag till arkivfotografering av vissa handlingar.
 Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:
 nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 66 § 2 mom. civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;
 nr 114, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av att statsanställdas befodringsutsikter eller lönetursberäkning ogynnsamt påverkas av militärtjänstgöring m. m.;
 nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal; och
 nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av viss statens anstalt för sinnesslöa flickor tillhörig mark.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

*Ang. vissa
 anslag till
 folkskolevä-
 sendet m. m.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 mars 1940 dagtecknad proposition (nr 155) hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, bland annat,

---

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

15. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 129,000,000 kronor;

Enligt förenämnda statsrådsprotokoll hade föredragande departementschefen erinrat, att 1939 års lagtima riksdag på förslag av Kungl. Maj:t förklarat sig icke hava något att erinra mot att lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1940 utsträcktes från minst 34⁴/₇ veckor till minst 36⁴/₇ veckor, vilket skulle få till konsekvens, att folkskollärare med placering i lönegraden A 15 komme att uppflyttas till lägst lönegraden A 16. Departementschefen hade nu i besparingssyfte ifrågasatt, att statsmakterna under nuvarande förhållanden icke skulle påfordra en obligatorisk utsträckning av lästiden till 36⁴/₇ veckor, vilket innebure, att skoldistriktet liksom hittills kunde på eget initiativ besluta om utsträckning av lästiden. Den åsyftade besparingen för budgetåret 1940/41 uppskattades till inemot 400,000 kronor.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga inom riksdagens kamrar avgivna motioner.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *H. Witzell m. fl.* (I: 184) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindén m. fl.* (II: 240), hade hemställts, 1:o) att riksdagen med vidhållande av den uppfattning, som kommit till uttryck i punkt 159 av riksdagens skrivelse nr 8 år 1939, funne önskvärdt, att småskollärarynnor icke ålades skyldighet att utan särskild ersättning undervisa i slöjd mer än två timmar utöver den i tjänstgöringsreglementet angivna minimitjänstgöringstiden, samt 2:o) att riksdagen icke måtte biträda Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge uppskov med genomförandet av den år 1939 beslutade regleringen av den årliga lästiden vid folk- och småskolor från och med den 1 juli 1940.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *W. Egnell m. fl.* (I: 107) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Ovanmyra *m. fl.* (II: 170), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville uttala, 1:o) att ett påskyndat genomförande av lästidens utökning inom folk- och småskolan med hänsyn till nuvarande tidsläge icke borde ifrågakomma; samt 2:o) att i anslutning därtill bestämmelserna om obligatoriskt genomförande av sjunde skolåret och lästidens förlängning tills vidare skulle sättas ur kraft.

Utskottet hemställde, bland annat,

A. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å dels motionerna I: 184 och II: 240, i vad avsåge yrkandet angående reglering av den årliga lästiden, dels ock motionerna I: 107 och II: 170, i vad avsåge yrkandet angående det sjunde skolåret,

---

15. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 129,000,000 kronor;

B. att ovannämnda motioner I: 107 och II: 170, i vad avsåge yrkandet angående reglering av den årliga lästiden, I: 184 och II: 240, i vad avsåge skyldighet för småskollärarynnor att undervisa i slöjd mer än två timmar utöver minimitjänstgöringstiden, I: 183, II: 108, I: 96 och II: 103 samt I: 97 och II: 113 måtte anses besvarade med vad utskottet i sin motivering anfört.

Anq. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Svensson* i Grönvik i fråga om viss del av utskottets motivering på sid. 9 i det tryckta utlåtandet;

2) av herrar *Oscar Olsson*, *Asplund* och *Pauli*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa:

A. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 184 och II: 240, i vad avsåge yrkandet angående reglering av den årliga lästiden, ävensom med avslag å motionerna I: 107 och II: 170,

15. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 129,400,000 kronor;

B. att ovannämnda motioner I: 184 och II: 240, i vad avsåge skyldighet för småskolläraryrinnor att undervisa i slöjd mer än två timmar utöver minimitjänstgöringstiden, I: 183, II: 108, I: 96 och II: 103 samt I: 97 och II: 113 måtte anses besvarade med vad reservanterna i sin motivering anfört;

3) av herr *Magnusson* i Kalmar i fråga om viss del av utskottets motivering på sid. 34 i det tryckta utlåtandet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lindén**: Herr talman! Jag är övertygad om att det icke är lönt att säga så värst mycket i fråga om detta utlåtande, som med stor sannolikhet kommer att bifallas av kammaren, men jag kan i alla fall icke i det ögonblick, då talmannen går att klubbfästa detta utskottsutlåtande, underlåta att anföra några ord.

Det är på sitt sätt symboliskt för tidsläget och symboliskt för folkbildningsarbetets och skolans ställning i samhället av i dag, att våra skolor utrymmas av eleverna för att tagas i bruk för inkvartering av militär. Stämningen här i riksdagen är väl också sådan, att den riksdagsman, som till äventyrs skulle motionera om ett eller annat tiotal miljoner till försvarsändamål, har oändligt mycket större möjligheter att få sitt förslag genomfört än den, som kunde falla på idén att vilja ha några tusen kronor extra till folkbildningsändamål. Det verkar också, det medger jag, tämligen smått att nu syssla med något annat än det, som närmast sammanhänger med vårt lands strävanden för sin frihet och självständighet. Jag förstår också, att kammaren kommer att reagera på samma sätt, som jag tidigare har gjort, mot att få sin tid upptagen med inlägg i sådant som kan synas smått, men några ord böra dock sägas i dessa skolfrågor, innan utskottets förslag klubbfästes.

Jag vill först och främst, mina damer och herrar, säga ifrån, att mitt uppträdande här i kammaren icke får misstolkas därhän, att Sveriges lärare och lärarinnor icke skulle förstå det allvarliga i tidsläget och icke skulle vara beredda att taga på sig alla de offer, som med nödvändighet behöva göras. Jag hoppas, att jag icke skall bli missförstådd på den punkten, men för oss skolmän måste det givetvis vara en ytterligt vital angelägenhet att försöka se till att icke under hårda förhållanden och en svår tid sådana värden, som vi anse vara avsevärda, bliva förintade. Lärarkåren är för sin del beredd att biträda varje besparingsförslag, som icke alltför hårt naggar på två huvudsynpunkter, nämligen för det första att icke dessa besparingar komma att medverka till orättvisor eller alltför stora olägenheter särskilt vad gäller den ökade risken

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

för arbetslöshet, och för det andra att besparingarna icke komma att avsevärt försämra de pedagogiska betingelserna och att det i varje fall icke viddrages åtgärder, som försämra dessa betingelser för en bestående framtid.

Jag skulle kanske också böra tillägga, att man icke skall underskatta värdet av en andlig beredskap. Jag tror, att kulturländerna ha en stor beredskaps-tillgång under en sådan tid som vår däri, att deras befolkning är väl skolad och väl beredd att även ur dessa synpunkter möta en hård tid. Man skulle härvidlag såsom exempel kunna uppställa två motsatser, dels ett citat ur en bok, som visserligen här i landet får läsas på utländskt språk men icke på svenska, dels ur besparingssakkunnigas förslag.

Jag tar först ett citat ur den omnämnda boken, där det bland annat står följande: »Äkta härskarmakt kan blott uppstå där, varest det även finns äkta underkastelse. Allmänbildningen är det upplösande gift, som liberalismen till sitt eget fördärv uppfunnit. Det finns blott en bildning för varje stånd. Därför måste vi vara konsekventa och låta analfabetismens välsignelse komma de breda massorna i det lägsta ståndet till del.»

Mot detta kan det vara lämpligt att sätta ett yttrande av besparingssakkunniga. De säga:

»Ett lands och i all synnerhet ett litet lands ekonomiska ställning är nu och förvisso även för framtiden i sista hand beroende av de enskilda medborgarnas vakenhet, kunnsighet och duglighet. Framför allt äger detta tillämpning i ett land, vilket som vårt måste inrikta sig på kvalitetsproduktion för att kunna hävda sig på världsmarknaden. En viktig betingelse för vårt folks ekonomiska välfärd är, att den ungdom, för vilken genomgången kurs i de obligatoriska folkundervisningsanstalterna utgör det huvudsakliga bildningsunderlaget, beredes en så god undervisning som möjligt, innan de gå att taga sin andel i arbets- och samhällslivet.»

Den viktigaste punkten i vad som förekommer i utskottets utlåtande nr 117 är enligt mitt förmenande frågan om uppskov med riksdagens förra årets fattade beslut om reglering av lästiden. Jag skall emellertid icke uppehålla mig i detalj vid detta. Jag ställer de två citerade yttrandena mot varandra och rekommenderar kammarens ledamöter att tänka sig alla de nyanser, som kunna finnas mellan dessa två motpoler. Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att det här gäller ett relativt litet antal skolor i landet. Det är skolor på landsbygden, som kunna sägas ha de svåraste undervisningsförhållandena och kanske också det sämsta undervisningsresultatet. Det är således en liten grupp skolor, som genom bifall till utskottets förslag få sin ställning ytterligare försämrade i förhållande till storstädernas utomordentligt goda skolor och överhuvud taget till det goda skolväsendet här i landet. Jag använder ordet »ytterligare» försämrade, därför att om förra årets riksdagsbeslut hade genomförts, och det är ju det som skolmännen ha ställt in sig på, hade man fått den kvalitetsförbättring, som man har eftersträvat.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig med att närmare argumentera på denna punkt, som jag anser vara den viktigaste och mest betydelsefulla, därför att den är så värdefull ur uppfostrings- och folkbildningssynpunkt.

Det finns ytterligare ett par saker i utskottets förslag, som också borde kunna ge anledning till diskussion, nämligen de, som sammanhånga med påtagliga orättvisor eller med påtagliga starka olägenheter. Jag tänker därvid icke främst, herr talman, på indragningen av lärartjänster eller förflyttningar av lärare från det ena skoldistriktet till det andra, ty jag förstår ju, att det är åtgärder, som måste viddragas och som vi måste foga oss uti, utan jag tänker på slöjdundervisningen, som vi ha diskuterat så många gånger förr här i kammaren. Sista gången sade riksdagen bestämt ifrån, att småskolelärarinnor

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

icke när det gäller slöjd och tjänsteförhållanden få sättas i sämre ställning än lärare på folkskolestadiet. Riksdagen gjorde ett uttalande i denna riktning, men Kungl. Maj:t utfärdade det oaktat i oktober förra året en kungörelse, som utan att taga hänsyn till riksdagens önskemål gick på den linje, som Kungl. Maj:t förut hade föreslagit — och Kungl. Maj:t har nu kommit till riksdagen med ett förslag, som innebär en ytterligare skärpning! Jag skall icke heller i detta fall uppehålla mig vid detaljer utan vill endast konstatera, att riksdagen och Kungl. Maj:t ha tolkat frågan på olika sätt. Det är med utomordentlig tillfredsställelse, som jag har uppmärksammat, att statsutskottet i princip bestämt vidhåller den linje, som utskottet intog förra året, vilket jag räknar såsom en utomordentlig tillgång för framtiden.

Jag skall härefter icke uppehålla mig vid mer än en ytterligare punkt, herr talman, nämligen en sak, som sammanhänger med indragningen av åtskilliga seminarieklasser, eller rättare sagt, uppskov med intagning av nybörjare i åtskilliga seminarier. Därmed kommer timlärarkåren vid dessa seminarier i en relativt svår ställning. Med alldeles särskild skärpa framgår detta, när det gäller gymnastiklärarna. Jag skall be att få fästa herr statsrådets uppmärksamhet på den sidan av saken och vill vädja till honom att även taga hänsyn till dessa gymnastiklärare. Bestämmelserna äro nämligen sådana, att timantalet per lärare kan sjunka ända ned till nio timmar per vecka, varvid 3 procent av lönen dras av för varje förlorad veckotimme. Det betyder, att en sådan lärare icke det ena året vet ett dugg om vad han kommer att tjäna det nästa. Han vet den ena terminen praktiskt taget ingenting om sin tjänstgöring och sålunda om sina inkomstförhållanden under nästa termin. Det vore tacknämligt, om herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ville taga denna fråga under övervägande.

Det är till slut kanske ytterligare en detalj att beröra. I alla de rättmätiga besparingskrav, som nu kunna ställas, och i alla de krav på rationaliserat skolväsende, som med fog kunna resas, blandar sig också kanske många gånger en reaktionär tendens, gynnad av tidsläget. Om det förhåller sig så, är det åtminstone för mig en betydande tillgång och ger mig såsom skolman en betydande tillförsikt, att såväl Kungl. Maj:t som nu statsutskottet givit ett bestämt löfte för framtiden såväl i fråga om slöjden som i fråga om den förlängda lästiden. Detsamma gäller överhuvud taget den allmänna inställning och förståelse för skolans krav, som gör sig gällande hos olika statliga myndigheter. Man bör, såsom här skett, skilja mellan åtgärder, som nu äro nödvändiga ur besparingssynpunkt och som kunna genomföras, och sådana som ha avgörande betydelse för framtiden och möjligen kunna medföra en försämring av folkskoleväsendets och folkbildningsarbetets standard.

Jag vill till slut, herr talman, säga, att jag på grund härav och trots mångt hotfullt tecken litar på framtiden även när det gäller vårt folkskoleväsende och vår folkbildning. De förintelsens krafter, som i dag ha makten på detta lilla klot, måste ändå till sist under morgondagen vika för de krafter, som bygga upp ett samhälle och skapa förutsättningar för det samhälle, som vi alla önska se.

Trots den tillförsikt, jag hyser med anledning av Kungl. Maj:ts, utskottets och riksdagens utfästelser, kan jag dock icke underlåta att ställa yrkande om bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag vill först tillkännage, att jag icke har det ringaste emot de besparingssträvanden, som ge sig till känna i detta utskottsutlåtande. Jag är därför också ense med utskottet om uppskov med vissa skolreformer. Jag tror, att även om detta uppskov kommer

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

att drabba landsbygden tyngst, så kommer landsbygdens folk i alla fall att taga denna sakernas ordning med ganska stor ro i det ekonomiskt svåra läge, som vi nu befinna oss uti. Jag begärde emellertid ordet för att göra en liten erinran med anledning av ett uttalande, som återfinnes i utskottets utlåtande. Departementschefen har erinrat om att de sakkunniga, som verkställt utredning i det nu föreliggande besparingsförslaget, ha anmärkt, att det finns vissa tendenser till minskad ekonomisk omtanke från kommunernas sida vid planläggandet av skolorganisationen.

Jag vill först och främst inlägga en bestämd protest mot detta uttalande, i det att jag vill göra gällande, att det icke är kommunerna själva, som äro orsaken till denna minskade ekonomiska omtanke, utan det är tvärtom så, att kommunerna genom statsmakternas och skolmyndigheternas föreskrifter ha tvingats att vidtaga åtgärder, som ur ekonomisk synpunkt icke äro berömvärda. Jag erinrar bara om den skolreform, som genomfördes år 1919, då en mängd kommuner i landet tvingades att uppföra stora och dyrbara skolhus, vilka vi sedermera återigen genom statsmakternas åtgärder att rationalisera, tvingas att låta stå tomma. Det är alltså icke kommunerna själva som äro orsaken till detta, utan det är statsmakternas åtgärder och de skolmyndigheter, som ha med detta att göra, som bära skulden. Jag tror också att det rätta sättet för att råda bot på detta missförhållande är det, som departementschefen själv talar om, då han säger, att det vore lämpligast att gå över på den linjen, att folkskoleväsendet får ökad statlig tillsyn. Men han diskuterar också en annan linje, nämligen att övervältra på kommunerna en större ekonomisk börda, så att de därigenom skulle mera känna trycket därav och bli mera återhållsamma. Nu har utskottet i sitt utlåtande sagt, att det icke har något att erinra mot en undersökning, som går ut på att kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna skulle bli sådan, att det bleve ett starkare intresse för dessa att spara. Detta anser jag emellertid icke vara riktigt. Det hälftenbruk, som hittills förekommit mellan staten och kommunerna beträffande skolväsendet, anser jag vara roten och upphovet till de misshälligheter, som förekommit, och bästa sättet för att få reda i de ekonomiska frågorna är, att staten helt och hållet övertar kostnaderna för skolväsendets ordnande på bästa möjliga sätt. Jag skulle därför vilja hemställa, att den mening i andra stycket på sid. 9 i utlåtandet, som börjar med orden »Utskottet har icke» och slutar med orden »planläggning av skolorganisationen» måtte utgå ur motiveringen, och att sedan nästa mening skall få följande lydelse: »Utskottet håller före, att den i stort sett ändamålsenligaste utvägen att åstadkomma en önskvärd rationalisering är att söka i en ökning och intensifiering av den statliga tillsynen över folkskoleväsendet.» Detta är en linje, som departementschefen förordar, och jag anser, att om utskottet gör ett sådant uttalande, gagnas saken bäst. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till detta yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag hade begärt ordet för att framställa i stort sett samma anmärkningar och samma yrkande, som den siste talaren i sitt anförande framförde. Då jag sålunda blivit förekommen av honom, skall jag, när jag nu tar till orda, tillåta mig att främst något litet norrlandsbetona mitt anförande.

Här sitta vi längst uppe i kammaren ett antal representanter för Norrlandskommuner. Vi representera i stort sett kommuner, som äro mycket skatte-tyngda, och så fort vi höra talas om något attentat, som möjligen skulle kunna åstadkomma, att skattetungan i våra kommuner blir ännu större, äro vi

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

mycket lyhörda för sådant. Det är också därför, som jag, sedan jag läst detta utlåtande — jag har icke kunnat läsa igenom alltihop — fastnade först på sid. 9, där det står följande: »Utskottet har icke något att erinra mot, att en undersökning kommer till stånd rörande möjligheterna att genom någon förskjutning av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna åstadkomma ett starkare intresse hos de senare för en mera ekonomisk planläggning av skolorganisationen.»

Projekt att överflytta en del av kostnaderna från staten till kommunerna möta vi nu för tiden på en massa områden, och man säger då alltid, att det skulle bli så fördelaktigt för att hålla tillbaka kostnaderna. När jag nu tänker på detta överflyttande av kostnaderna, erinrar jag mig en gammal historia: Det var en man, som skulle väga sig. Han hade i sin högra hand ett mycket tungt paket. Innan han vägde sig, tänkte han lägga ifrån sig paketet, för att hans vikt skulle bli mindre. Emellertid råkade han i stället flytta över paketet i sin vänstra hand. Följden blev naturligtvis ingalunda, att hans vikt därigenom blev mindre. Man kan gott säga, att detta projekt om överflyttande av kostnaderna verkar ungefär på samma sätt. Det blir i stort sett blott en skatteöverflyttningsfråga, och för min del vill jag säga, att, när nu en utredning pågår om en skatteutjämning för att åstadkomma en lättnad för skattetyngda kommuner, så är det orimligt att samtidigt gå in för tanken att lägga ytterligare utgifter på kommunerna. Jag vill för övrigt i detta sammanhang säga, att när vi en gång övergingo till att lätta på kommunernas bördor på detta område genom att lägga en större del av bördan på staten, betraktades detta som ett stort framsteg för vår skolundervisning och som ett beslut, stående i överensstämmelse med hela tidsutvecklingen och i överensstämmelse med hela den åskådning, som man så småningom börjat tillägna sig, nämligen att vissa kommuner icke skulle ta på sig fruktansvärda bördor, medan andra kommuner skulle ha det mycket bra.

Jag vill för övrigt säga, att skulle det bli något av detta projekt — därvid man t. ex. utformade bestämmelserna på det sättet, att en viss procent, även om den icke vore så stor, av vad skolväsendet kostade i de norrländska kommunerna skulle falla på dem — skulle detta leda till en avsevärt ökad belastning på dessa kommuner, därför att kostnaderna per undervisad individ äro synnerligen stora i dessa kommuner på grund av bl. a. de långa avstånden. Följden blir naturligtvis ett övervältrande av kostnaderna särskilt på de skattetyngda kommunerna i Norrland. Lyckligtvis håller utskottet icke — så vitt jag kan förstå — så hårt på detta, eftersom utskottet i fortsättningen av detta stycke på sid. 9 talar om det andra, som herr Hansson i Rubbestad var inne på, nämligen att det vore *bättre* med en ökning och intensifiering av den statliga tillsynen över folkskoleväsendet för att något hålla tillbaka skolkostnaderna.

Jag begärde, liksom herr Hansson i Rubbestad, ordet för att, om möjligt, få bort första delen av denna passus ur utlåtandet. Det är visserligen sant, att man här kan invända, att utskottet icke intar någon bestämd ståndpunkt till detta förslag om skatteöverföringen till kommunerna, utan blott kastar fram ett projekt, som kan bli föremål för övervägande. Men redan i denna form irriterar det i mycket hög grad oss representanter för de vidsträckta skattetyngda Norrlandskommunerna. Vi frukta, att detta kan leda till något, som innebär en mycket stor nackdel. Här vill jag tillägga, att skall det bli någon reform på denna väg, föreställer jag mig, att det även är utskottets mening, att de skattetyngda kommunerna skola få kompensation på *andra* områden, så att inom de områden, där kostnaderna falla på *kommunerna*, skall i stället ske en överflyttning av dessa kostnader, genom att *staten* tager på sig större

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

del därav, så att resultatet icke blir en allmänt ökad skattebelastning på de redan förut skattetyngda kommunerna.

Sedan vill jag till sist säga, att när det gäller att med hänsyn till nuvarande förhållanden göra inskränkningar med avseende på skolväsendet här i landet, resa vi däremot inga invändningar. Det få vi finna oss i även i Norrland, om det också kanske blir vissa svårigheter och tråkigheter på en del håll. Detta få vi emellertid underkasta oss, därför att de nuvarande ekonomiska förhållandena i vårt land äro sådana som de äro. Men ett sådant projekt som skulle innebära detsamma som att man för att nå sitt mål skulle taga från skatdragarna i de fattigare kommunerna för att skydda de bättre situerade kommunerna vill jag icke vara med om. Ifrån den utgångspunkten ber jag, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som framförts av den siste talaren.

I detta anförande instämde herrar *Lindmark* och *Johansson* i Norrfors.

Herr Kyling: Herr talman! Det är givetvis i och för sig ingenting att säga om att på undervisningsväsendets område såsom på andra en minskning av utgifterna kommer till stånd under nu rådande förhållanden. Den proposition, som utarbetats på grundval av besparingssakkunnigas förslag, föreslår en rationalisering, som måste anses vara nödvändig. En dylik rationalisering hade väl blivit nödvändig även under normala förhållanden, alldenstund vissa faktorer såsom nativitetensminskningen och flykten från landsbygden i stor utsträckning bidragit till att undervisningskostnaderna per elev i vissa trakter av vårt land blivit alltför höga. Det är ganska uppenbart, att man måste räkna det såsom ett slöseri, att en lärare icke har mer än 4 à 5 barn att undervisa. Här måste en centralisering, en rationalisering komma till stånd. Jag förmodar, att det måste ligga i allas intresse att förebygga en utveckling i sådan riktning, att kostnaderna för undervisningen per barn bli för höga.

Då en rationalisering skall äga rum, komma naturligtvis vissa rubbningar i tjänstgöringsförhållanden och tjänstgöringsmöjligheter att bli en följd därav. Det är att hoppas, att statsmakterna gå fram på sådana vägar, att rationaliseringsåtgärderna icke komma att medföra för det första en försämrad undervisning och för det andra en stor arbetslöshet. Då emellertid såväl departementschefen som utskottet framhållit vikten av att de ifrågasatta reglerna icke erhålla en mekanisk utformning utan att dessa komma att lämna rum för en viss frihet i tillämpningen i syfte att man i största möjliga utsträckning tar hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet, så får man väl hoppas, att den av mig berörda frågan så mycket som möjligt kommer att beaktas.

Det kan kanske vara anledning påpeka, att det finns cirka 250 manliga lärare utanför de större städerna, som trots att de tjänstgjort mellan sju à tio år fortfarande icke kunnat erhålla ordinarie anställning, och jag förmodar, att samma förhållande är rådande bland de kvinnliga lärarna. Dessa lärare anställas, som bekant, för ett år i sänder, och genom de föreslagna rationaliseringsåtgärderna kommer någon plats icke att kunna beredas en del av dem i de skoldistrikt, där de hittills utfört sitt arbete. Här föreligger alltså den risken, att personer med mångårig oförvitlig tjänstgöring genom omständigheternas makt bli utan anställning. Statsmakterna böra enligt min mening ha sin uppmärksamhet riktad på denna punkt.

En fråga, där besparingsåtgärderna direkt komma att verka menligt på undervisningen, är förslaget om uppskov med det av fjolårets riksdag fattade beslutet om obligatoriskt genomförande av den utsträckta lästiden. Särskilt tråkigt är detta förslag, alldenstund det kommer att drabba landets dåliga skolformer. De flesta skoldistrikt ha på frivillighetens väg genomfört ut-

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
sträckt lästid och därigenom lagt grunden till en förbättrad undervisning. För närvarande kvarstå ungefär 462 skoldistrikt med kortare lästid, och att dessa distrikt äro små förstår man därav, att antalet lärare i dessa distrikt tillsammans endast uppgår till i runt tal 1,200. Visserligen säga såväl departementschefen som utskottet, att värdet av lästidens förlängning är så stort, att det icke synes tillrådligt att betaga skoldistriktet rätten att frivilligt utsträcka lästiden, men man kan också förmoda, att de skoldistrikt, som icke på frivillighetens väg övergått till en längre lästid, icke heller nu komma att göra det, då dessa skoldistrikt nog icke ha något intresse för den saken.

Den besparing, som skulle åstadkommas genom inhibering av lästidens utsträckning, skulle uppgå till cirka 400,000 kronor.

Nu har utskottet för sin del uttalat, att spørgsmålet om lästidens utsträckning endast bör betraktas såsom en pedagogisk och icke såsom någon lönefråga. Man kan emellertid inte bortse ifrån, att den 1 juli i år skulle genom lästidens förlängning även en löneklassuppflyttning ha skett för de lärare, som ha stannat efter. I dessa tider få ju alla vara med om att draga sitt strå till stacken, men det måste dock förefalla ganska underligt för dessa 1,200 lärare, att just de skola bli det förnämsta objektet för besparingssträvandena härvidlag. Förutom det bidrag, som dessa 1,200 lärare sålunda få lämna, kommer samma kategori att få ge ytterligare ett bidrag, därigenom att riksdagen i dag väl kommer att fatta beslut om att cirka 1,000 fortsättningsskolavdelningar skola dragas in. De, som undervisa i dessa fortsättningsskolavdelningar, tillhöra just den kategori lärare, som drabbas av det beslut, som riksdagen nu måhända kommer att fatta rörande inhibering av lästidens förlängning.

Vi befinna oss ju i den situationen, att alla i vårt land vilja vara med om att hjälpa staten på så många sätt som möjligt, och i dagarna har en vädjan utgått från riksgäldskontoret, att alla medborgare måtte teckna bidrag till det försvarslån, som nu upplagts. Jag vet inte, om jag har rätt, men den möjligheten föreligger dock, att om dessa lärare hade fått en förbättring av sin ställning samtidigt som undervisningen förbättrats, hade en stor del av statens utgifter härför återkommit i form av bidrag till detta försvarslån. Jag tror inte, att dessa lärare ändå komma att draga sig för att teckna bidrag, men det ligger i öppen dag, att det under andra förhållanden hade skett med större glädje och möjligheter.

Det är, herr talman, också en annan fråga, som jag något litet vill stanna inför, innan jag slutar, nämligen intagningen av elever vid våra seminarier. Skall rationaliseringen bli så effektiv som möjligt, måste givetvis en hel del tjänster indragas. Det är då av vikt, att man inte samtidigt låter utexaminera nya lärare. Den saken har man också tänkt på i viss mån och gjort rätt avsevärda nedskärningar av antalet elever, som skola intagas kommande år. Det har föreslagits intagning av endast 48 elever, fördelade på två avdelningar vid olika seminarier. Av allt att döma är detta emellertid två avdelningar för mycket. Det kan inte anses vara förenligt med god sparsamhet från statens sida att kosta på dessa ungdomar en rätt dyrbar utbildning för ett yrke, i vilket de sedermera ej torde kunna erhålla anställning. Man har som motivering för denna intagning framhållit, att många ha under den gångna vårterminen förberett sig för inträde vid seminarium och att man måste taga vederbörlig hänsyn till dessa. Det är gott och väl med ett sådant hänsynstagande, men fråga är, om man icke toge större hänsyn till detta klientel genom att i tid hindra dem att skaffa sig en ganska kostsam utbildning för ett yrke, som de måhända sedermera icke komma att utöva.

För dagen talar allt för att en rationalisering av vårt undervisningsväsende

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

lättare skulle kunna genomföras, om det icke finns en kader arbetslösa lärare att laborera med. Om någon då påstår, att man icke helt kan överblicka den situation, som kan föreligga på detta område om några år, så vill jag framhålla, att staten alltid har en säkerhetsventil, när det gäller utbildningen av lärare. Om man nu inhiberar intagningen vid seminarierna under ett par år, kan ett eventuellt nytt lärarbehov 1944 bli lika fort täckt, ifall man först 1942 tar in elever på de tvååriga linjerna vid seminarierna.

Mina kalkyler basera sig emellertid icke endast på verkningarna av en långt gående rationalisering utan även på det faktum, att lärarnas pensionsålder successivt kommer att höjas under de närmaste åren. År 1943 höjes pensionsåldern till 61 år, år 1946 till 62 år och 1948 slutligen till 63 år. Man räknar med att i medeltal 225 lärare årligen avgå med pension, men genom denna höjning av pensionsåldern skulle under nyssnämnda år det annars normala antalet lediga platser icke uppstå.

Rationaliseringen och den höjda pensionsåldern tala sålunda för, att ingen intagning bör ske vid seminarierna under de närmaste åren.

Då jag emellertid, herr talman, beträffande denna sak icke kan framställa något yrkande i annat avseende än om ändring av motiveringen, så kommer jag icke att göra något yrkande härvidlag. Men jag vädjar till ecklesiastikministern att se till, att intagningarna vid seminarierna icke bli så omfattande, att vi om några år komma att få en kader arbetslösa inom lärarkåren. Jag är övertygad om att en sådan arbetslöshet skulle bidra till att minska verkningarna av en rationalisering.

Däremot skall jag, herr talman, när det gäller frågan om lästidens utsträckning, be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag har tidigare haft tillfälle att utveckla min allmänna syn på de besparingar, som varit nödvändiga i fråga om de institutioner, som sortera under mitt departement, och jag skall inte nu uppehålla tiden med att upprepa någonting av detta.

Jag vill bara uttala min glädje över, icke endast statsutskottets sätt att behandla den här föreliggande propositionen, utan också den allmänna sinnestämning, i vilken kammarens debatt rörande dessa saker har förlupit. Det har uppenbarligen gått upp för envar, även för dem som speciellt företråda skolans intressen, att det är en nödvungen sak att vidtaga vittgående besparingsåtgärder också på detta område. Sådana besparingar kunna vi inte komma ifrån, och är det så, att det hela kan stanna vid vad som är föreslaget i år, få vi vara tacksamma.

Jag har på allt sätt försökt att iakttaga även den andra sidan av saken, nämligen framför allt att inte undervisningen försämras i större utsträckning än vad som är ofrånkomligt. Icke minst har jag därvid eftersträvat — något som berörts av en talare här i dag — att icke rasera själva grundvalarna, på det att man, när det blir bättre tider, lätt skall kunna bygga upp det hela igen. Jag har också, så långt det varit möjligt, försökt se till att besparingsåtgärderna icke i onödan åstadkomma sysslolöshet och arbetslöshet för den kår, som det här är fråga om, och jag tror, att den som verkligen gjort sig mödan att tränga in i den framlagda propositionen skall vitsorda, att den ger vid handen, att allvarliga och stora ansträngningar ha gjorts för att tillgodose icke endast kravet på besparingar utan även skolans intressen i dessa olika delar.

Helt har naturligtvis icke kunnat undvikas, att det blivit lösningar, som

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

inte äro tillfredsställande — sådant går inte att komma ifrån, när det är fråga om aktioner av detta slag.

Beträffande de största frågorna, nämligen genomförandet av lästidens utsträckning och det sjunde skolåret, har ju påyrkats från en del håll, att man skulle förfara på det sättet, att man helt skulle förbjuda det fortsatta genomförandet av dessa reformer. För min del har jag inte velat gå på den linjen, ty jag anser, att dessa båda reformer äro några av de viktigaste framsteg, som överhuvud taget ha gjorts på folkskolans område under senaste år och som jag varit glad åt att i min mån på sin tid ha kunnat medverka till. Jag kan emellertid inte förstå annat än att även företrädarna för skolans intressen borde kunna gilla den väg, som är vald, nämligen att man försöker få en mjukare övergång, att man så att säga stoppar upp den hastighet, med vilken reformerna genomföras, därigenom att man under en viss tid framåt alltjämt låter kommunerna själva bestämma i dessa frågor. Man tänjer med andra ord ut tiden för genomförandet av dessa reformer.

De 400,000 kronor, som vi hoppas skola kunna sparas genom ett sådant förfaringssätt i fråga om lästidens utsträckning, äro sannerligen pengar, som vi ha anledning att se på i dessa tider. Det går inte att på den ena punkten efter den andra resonera som så, att det spelar inte så stor roll, om man släpper till 100,000 kronor mer eller mindre. Skola vi komma någon vart, är det alldeles nödvändigt att på alla håll och kanter göra de besparingar, som överhuvud taget äro möjliga och som ligga inom rimliga gränser.

Vad beträffar de speciella frågor, som här tagits upp av en del talare, har jag haft anledning att ägna dem alldeles särskild uppmärksamhet under det förberedande arbetet, och jag vill framhålla, att det påtagligen finnes grupper, som komma att åsamkas svårigheter, något som man mycket gärna velat undvika. Jag har emellertid försökt ordna det så bra som jag överhuvud taget kunnat i dessa avseenden, och jag kommer att göra det även i fortsättningen, om kamrarna bifalla utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman, mina damer och herrar! Under herr Kylings utmärkta prov på uppläsning kom jag i anledning av innehållet i hans anförande att tänka på en historia, som jag nu skall be att få berätta.

Händelsen inträffade för några år sedan, medan skoldistriktet ännu hade möjlighet att förstärka lärarnas löner med kommunala bidrag i så stor utsträckning, som kommunerna behagade. Sådana förstärkningar företogs också av många kommuner som ansågo sig ha råd därtill. Under den förra stora krisen i början av 1920-talet ökade vissa kommuner på dessa kommunala löneförstärkningar rätt avsevärt. Men det skedde naturligtvis inte allestädes i den utsträckning, som lärarna själva tyckte var riktigt, och i en kommun — det gör ju detsamma vilken det var, men det var en ganska stor kommun — hade man föreslagit en tillfällig löneförbättring, vilken lärarna emellertid inte voro nöjda med, utan de ville ha litet mer. Denna mening framfördes också i debatten inom kommunalrepresentationen av företrädare för lärarkåren. Det genmälades då, att kommunens skattedragare redan genom den föreslagna förstärkningen sträckt sig mycket långt. De skulle själva i allmänhet säkerligen icke kunna påräkna några öknings av sina löneinkomster, medan den löneökning, som lärarna begärde, skulle betyda en skattehöjning med 50 öre per skattekrona, och man undrade vad skattedragarna skulle komma att säga om detta. Då reste sig en av lärarkårens representanter i den kommunala representationen och förklarade, att den farhågan kunde man ta ganska lugnt; vederbörande vore alldeles övertygad om att lärarkåren inte alls skulle opponera emot den skattehöjning, som skulle bli följden av sådan löneförbättring.

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

Jag kom att tänka på den historien, när herr Kyling förklarade, att om nu dessa lärare, genom att den beslutade utvidgningen av lästiden inte komme att äga rum i ett visst antal skoldistrikt, gå miste om den löneförbättring, som de ha räknat med, så kommer detta att gå ut över staten, i det att lärarna då inte kunna ge staten så stora lån, som de eljest skulle ha gjort. Det är ju en utmärkt nationalekonomi — ju mer man ökar lönerna åt statens befattningshavare desto mer förtjänar staten!

När herr Hansson i Rubbestad talar om 1919 års skolreform såsom orsaken till en del av de bekymmer, som kommunerna nu ha, så begriper jag honom inte riktigt. Han säger, att denna reform ledde till ett väldigt skolhusbyggande; man uppförde stora och dyra skolhus, som man nu får dragas med. Det är nog mycket möjligt, att så skedde i en del kommuner, men att döma av den väldiga anhopningen under senare tid av låneansökningar för nybyggnad och ombyggnad av skolhus i de svenska kommunerna tyckes detta skolhusbyggande icke ha kommit till stånd i någon större utsträckning åren närmast efter 1919. Men även om det nu är så, att på några ställen skolhus stå tomma, så kan man väl inte i någon större utsträckning åtminstone skylla på statsmakterna, ty det kan inte vara deras fel att det inte finns några barn att fylla skolorna med.

Det har visat sig, att man inom en del kommuner inte vill finna sig i den rationalisering, som det sjunkande barnantalet nödvändiggör. Det är detta, som gör, att man ifrågasätter, om det icke finnes någon möjlighet att tvinga kommunerna att intressera sig för en rationalisering. Jag vet av egen erfarenhet från verksamheten inom ett domkapitel, att kommuner, därför att staten nu betalar övervägande delen av skolkostnaderna, icke vilja vara med om några rationaliseringar. Man tycker att det är besvärligt med en rationalisering. Det kostar inte kommunen så mycket att bibehålla skolorna vid den storleksordning, som de en gång fått, även om det inte finns några barn att undervisa. Jag vet skoldistrikt, där barnantalet har sjunkit så mycket, att det vid en skola mer än väl skulle räcka med en lärare, men bara för att man en gång haft två lärare där, skall man fortfarande ovillkorligen ha två.

Utskottets anvisning om en undersökning rörande möjligheterna att åstadkomma en förskjutning av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna har skett i de mest försiktiga ordalag. Utskottet säger icke, att en sådan förskjutning bör ske; tvärtom säger utskottet, att man helst bör söka undvika att en förskjutning sker. Men utskottet kan ju icke hysa betänkligheter mot att regeringen får möjligheter att undersöka, huruvida det finnes några utsikter att åstadkomma en dylik förskjutning, som i så fall givetvis skulle vara mycket liten. Äro riksdagens ledamöter så ofantligt rädda för att det göres undersökningar och sonderingar på ett viktigt och omdebatterat område? Om det skulle visa sig att det här är fråga om att på kommunerna lasta över en börda, som de icke kunna bära, äro icke riksdagens ledamöter tillräckligt starka att avvisa en sådan åtgärd, ett sådant »attentat», som herr Hage behagade uttrycka det? Riksdagen består ju i så stor utsträckning av kommunalpolitiskt intresserade personer, att man icke behöver vara rädd för att det skall ske någon orättvisa mot kommunerna. Jag vet visserligen, att det ibland händer här i riksdagen att olika kommunala intressen spelas ut mot varandra, så att ett kommunalt intresse, som är landsbygdsbetonat, slås ihjäl med hjälp av stadsrepresentanterna eller tvärtom. Men i detta fall böra städernas och landsbygdens representanter kunna finna varandra, om det skulle bliva fråga om några slags attentat. Så nog bör riksdagen utan räddhåga kunna taga en liten anvisning till regeringen att göra en undersökning.

Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att jag för min del icke känner

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
 någon tillfredsställelse över de inskränkningar, som måste företagas och som hämma den svenska folkskolans utveckling. Jag är tvärtom ganska bedrövad över att detta måste ske. Men vi befinna oss ju i ett läge, i vilket vi knappast ha något val. Dessutom måste man ha klart för sig, att skall man göra alla besparingar som äro absolut nödvändiga, så kan man icke undgå alla olägenheter av besparingarna. Eljest vore det ju ingen konst att sänka anslagen med den ena miljonen efter den andra. Detta tvång att på alla områden draga åt svängremmen måste tyvärr gå ut även över vårt undervisningsväsen. Det är för mig en ringa tröst, att — som herr Hansson i Rubbestad alldeles riktigt påpekade — de skoldistrikt som det här blir fråga om icke känna av några olägenheter. Barnen tycka naturligtvis icke, att det är otrevligt, att de få gå i skolan ett mindre antal veckor, och många föräldrar anse nog, att det icke är några olägenheter med en kortare lästid. Även skolstyrelserna äro väl i många fall av samma uppfattning. Så nog tror jag, att svenska folket kommer att taga den här besparingen med utomordentligt stort jämnmod. Jag kan i detta sammanhang, då man nu — med all rätt förresten — talar om de pedagogiska olägenheter och svårigheter som uppstå genom att vissa skoldistrikt bliva lämnade efter, icke underlåta att erinra om, att när vi för ett par år sedan behandlade denna fråga i samband med den stora löneregleringen, var det icke alls frågan om lästidens längd som var det väsentliga för riksdagens ledamöter.

Så ett par ord om seminarierna. Det har från något håll uttalats farhågor för att man trots de inskränkningar som äro gjorda skall komma att taga in för många elever i seminarierna. Jag vill upprepa vad jag sagt många gånger förut från denna plats, att jag begriper icke denna räddhåga för att vi skulle få ett litet överskott av lärare. Varför skall just utbildningen av lärare vara till den grad kringgärdad av restriktioner, att man skall vara fullkomligt säker på att varenda elev som lyckats krängla sig genom ett seminarium också får en plats som lärare? Var förekommer det eljest inom vårt undervisningsväsen, att var och en som utbildat sig i ett yrke också ovillkorligen är säker på att få en plats inom det yrket? Varför skall det vara så, att den som en gång blivit seminarist bara kan bliva folkskollärare? Kan icke lärarutbildningen giva förutsättningar för vederbörande att göra sig gällande på åtskilliga andra levnadsbanor? Jag har aldrig förstått varför undervisningen vid seminarierna skall vara så ensidig, att man icke kan tänka sig något annat än att den som genomgått ett seminarium måste bli endast lärare.

Jag har besvärat kammaren litet längre än jag från början tänkte och litet längre än som strängt taget kunde vara behöfligt. Jag tillåter mig att på alla punkter diskussionen gäller yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Kyling**, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Conrad Jonsson har i dag uppträtt i kammaren som den farbror, som i söndagstidningarna ritar och berättar för en lyssnande barnaskara. Han var vänlig nog att tala om, att jag skötte uppläsningen av mitt anförande på ett utmärkt sätt. Tyvärr kan jag icke säga, att herr Jonssons berättarkonst stod i samma klass.

Jag tror icke, att det var någon annan av kammarens ledamöter, som tolkade mitt inlägg ifråga om lästidens förlängning på det sätt som herr Jonsson gjorde. Jag vill även i detta sammanhang säga, att jag icke kan instämna i vad herr Jonsson yttrade gentemot tanken, att den som en gång blivit seminarist alltid skall bliva folkskollärare. Det förhåller sig väl ändå så, att då staten lägger ut stora summor på utbildningen av seminaristerna, är det icke lämpligt att dessa sedermera skola behöva giva sig in på andra levnadsbanor

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

än folkskollärarens. Om den som blivit utbildad till folkskollärare tvingas till ett annat yrke, står den kostnad som staten nedlagt på hans utbildning icke i proportion till vad han kan utträta inom det andra yrke som han valt.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! I anledning av herr Kylings replik vill jag endast säga, att innehållet i densamma visade att mitt anförande träffade precis där det skulle.

Vidare yttrade:

Herr **Hallagård**: Herr talman! Jag har givetvis icke något att erinra mot, att besparingsåtgärder vidtagas även på folkskoleväsendets område. Emellertid vill jag säga, att den saken borde man ha tänkt på för flera år sedan. Man har som bekant tvingat åtskilliga landsbygdskommuner att bygga skolor, som nu komma att stå tomma och för vilka i många fall byggnadskostnaderna ännu icke äro betalda. Det hade nog därför varit klokt, om man på sin tid mera lyssnat på dem, som påyrkade, att det skulle iakttagas en viss försiktighet då det gällde att inte allt för mycket forcera byggandet av nya skolor och inrätta nya lärartjänster. I så fall hade man måhända icke behövt vidtaga så många indragningar av skolor som nu föreslås. Jag vill i detta sammanhang göra den reflexionen i samband med behandlingen av föreliggande fråga. Därtill tillåter jag mig göra det uttalandet, att lika väl som man tidigare bort iakttaga en viss försiktighet då det gällde att inrätta nya lärartjänster, bör man nu vara försiktig då det gäller att gå in för indragningar av sådana.

Herr **Wallentheim**: Herr talman! Jag begärde ordet närmast i anledning av den diskussion, som uppstått i anslutning till herr Svenssons reservation. Jag är en smula förvånad över att diskussionen på den punkten blivit så livlig, ty jag tycker att utskottet har uttalat sig så försiktigt som man gärna kan begära. Utskottet säger, att »utskottet har icke något att erinra mot att en undersökning kommer till stånd rörande möjligheterna att genom någon förskjutning av kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna åstadkomma ett starkare intresse hos de senare för en mera ekonomisk planläggning av skolorganisationen». Om utskottet här verkligen velat giva uttryck åt någon ståndpunkt, hade det kunnat ske i mera försiktiga ordalag?

Om man undersöker förhållandena, måste man tyvärr konstatera, att man icke mött den sparsamhetsvilja hos kommunerna, som bort vara tillfinnandes. I vissa fall har det varit så, att kommunerna underlätit att vidtaga möjliga rationaliseringsåtgärder, när man har tyckt att det kunnat göra detsamma eftersom »staten betalar». I andra fall ha kommunerna tyckt att det varit obehagligt att taga initiativ till sparsamhetsåtgärder, när man riskerat att stöta sig med vissa lokalintressen. Och i andra fall återigen ha de kommunala myndigheterna varit utsatta för ett visst tryck från lärarkårens sida. Lärarkårens representanter ha ofta kommit och sagt ungefär så här: om det är staten som betalar, vad har då kommunen för anledning att sitta och snåla med pengarna? Jag tror, att det verkligen skulle vara välmotiverat, om det från riksdagens sida gjordes ett uttalande, vilket, på samma gång som det bleve en maning till kommunerna att vara sparsamma i fråga om skolorganisationen, vore ett stöd för de beslutande församlingarna, så att dessa kunde hålla igen då de bliva utsatta för påtryckningar från kärntressen.

Möjligen skulle man kunna ställa sig något tveksam, då utskottet säger, att

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

»utvägen att åstadkomma en önskvärd rationalisering är att söka i en ökning och intensifiering av den statliga tillsynen över folkskoleväsendet». Jag förstår, att det blir nödvändigt att gå fram på den vägen, men jag förstår även, att valet av den utvägen kommer att innebära, att den kommunala självstyrelsen blir ytterligare inskränkt, så att folkskolan mer än hittills kommer att bindas i och för hela landet likartade regler. Och dessa regler bli stela och mindre lämpliga för många kommuner. Jag är därför icke övertygad om att den utvägen ur alla synpunkter är den bästa. Men det är kanske intet att göra åt den saken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det har sagts både av herr Jonsson i Eskilstuna och herr Wallentheim, att utskottets utlåtande är så mjukt formulerat, att det icke kunde göras någon erinran mot detsamma. Emellertid framgår det väl ändå av utlåtandet, att utskottet önskar att det göres en undersökning och att utskottet önskar få till stånd en övervältring av kostnaderna på kommunerna. Om man icke önskar få denna övervältring till stånd, vad skall det då tjäna till med en utredning?

Herr Wallentheim säger, att kommunerna underlåta att vidtaga besparingsåtgärder, därför att staten betalar det mesta av kostnaderna. Gent emot detta vill jag påpeka, att i de flesta kommuner äro utgifterna till skolväsendet synnerligen betungande. De uppgå i många fall till 2 eller 3 kronor per skattekrona. Kommunerna ha sålunda icke någon anledning att vara slösaktiga beträffande sina skolfrågor.

Härpå anförde

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! I början av debatten gav herr Lindén uttryck åt starka betänkligheter mot det uppskov med lästidens obligatoriska utsträckning från $34\frac{4}{7}$ till $36\frac{4}{7}$ veckor, som här har föreslagits av Kungl. Maj:t och utskottet. Jag ber kammaren observera, att man icke avsett att lägga något hinder i vägen för att skoldistriktet frivilligt utsträcka lästiden. Kanske behöver jag icke be kammaren observera, att tiderna nu icke äro normala. Vi måste nu använda våra resurser på det mest nödvändiga, och den yttersta sparsamhet måste iakttagas på andra områden, bland annat även inom folkskoleväsendet. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det här icke är fråga om någon inskränkning utan endast om uppskov med beslutad utsträckning av lästiden. Även den som är livligt intresserad av en utsträckning av lästiden bör kunna förstå, att starka statsekonomiska skäl tala för ett uppskov just nu. Det blir ingen katastrof för vårt undervisningsväsen, om ett uppskov sker. Men det är av ekonomiska skäl nödvändigt med ett uppskov, och man får ju hoppas att det icke skall bliva alltför långvarigt.

Jag skulle även vilja säga några ord i anledning av de invändningar, som herrar Hansson i Rubbestad och Hage anför mot utskottets uttalanden på sid. 8 och 9 i utlåtandet. Dessa båda talare ville icke vara med om en undersökning rörande möjligheterna att på olika vägar få till stånd erforderlig ekonomisk omtanke då det gäller folkskoleväsendets planläggning och ordnande ute i landet. De ville icke vara med om att undersöka möjligheterna att ernå denna omtanke genom att få ett något ökat ekonomiskt intresse där; de ville endast vara med om den andra ifrågasatta vägen, nämligen ökad statskontroll över folkskoleväsendet. Herr Hansson i Rubbestad skärpte denna ståndpunkt därhän, att han ville att staten skulle övertaga alla kostnader för folkskole-

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

väsendet. Har herr Hansson i Rubbestad möjligen tänkt på, att i så fall kommunernas inflytande över folkskoleväsendet måste komma att försvinna? Anser herr Hansson, att den kommunala självstyrelsens princip saklöst kan likvideras och i stället placeras bland våra kulturminnen? Om vi se på den rent praktiska sidan av saken, förhåller det sig så, att intresset för den egna ekonomien är den kraftigaste sporen till sparsamhet och ekonomisk omtanke även då det gäller allmänna angelägenheter. Därför bör förslaget om en undersökning av kostnadsfördelningen principiellt icke avvisas, även om man på den vägen icke kan komma så långt som med hänsyn till behovet av god hushållning skulle vara önskvärt.

Med den ytterliga känslighet, som på olika håll i riksdagen finnes, då det gäller att skydda och hävda kommunernas ekonomiska intressen, behöver man sannoligen icke befara något attentat mot kommunernas legitima intressen, men vi måste vid behandlingen av samhällsviktiga frågor anlägga något vidare synpunkter än rent kommunalpolitiska. Det är särskilt i en tid som den närvarande angeläget att se saker och ting i ett större sammanhang. Här gäller det så pass stora samhällliga och statliga intressen, att man har all anledning att lägga tyngdpunkten just på de samhällliga synpunkterna. Därmed har jag naturligtvis icke velat taga ståndpunkt till frågan om den avvägning mellan statens och kommunernas intressen, som i den nu förevarande frågan kommer att äga rum, men jag vill bestämt säga ifrån, att det måste anses principiellt riktigt att hålla olika vägar öppna. Målet är på detta liksom på alla andra samhällsområden att tillse, att tillgängliga medel användas med så stor ekonomisk omtanke som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Hansson** i Rubbestad, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag vill bara svara på den fråga, herr Persson i Falla ställde till mig. Han frågade, hur jag anser det skulle gå med den kommunala självbestämmerätten, därest mitt förslag, att staten skulle vidkännas samtliga kostnader, skulle gå igenom. Härtill vill jag svara, att den kommunala självbestämmerätten beträffande skolväsendet är så gott som helt och hållet upphävd. Kommunerna ha numera nästan ingen bestämmanderätt, utan de måste i de flesta frågor rätta sig efter skolöverstyrelsens och folkskolinspektörernas föreskrifter. Om herr Persson i Falla velat bevara kommunernas självbestämmerätt, borde han ha ingripit på ett tidigare stadium, nämligen då riksdagen frantog kommunerna deras bestämmanderätt på detta område.

Herr **Persson** i Falla, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Staten har givetvis genom skolöverstyrelsen och folkskolinspektörerna ett väsentligt inflytande på folkskoleärendenas behandling. Det är uppenbart, att så måste det vara, eftersom staten betalar huvudparten av kostnaderna för folkskoleväsendet. Hur skulle det i detta ögonblick se ut, om icke staten hade ett sådant inflytande? Herr Hansson i Rubbestad gjorde sig dock skyldig till en stor överdrift, då han sade, att kommunerna praktiskt taget ingenting hade att säga till om. Kommunerna ha ett ganska stort inflytande och väsentligt större än som motsvaras av deras andel i kostnaderna.

Härefter yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Tre talare ha förvånat sig över, att jag reagerat mot det klandrade uttalandet på sid. 9 i utskottets betänkande. Jag undrar, hur dessa tre herrar skulle ställt sig, om de tillhört till exempel

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

Överkalix kommun, där man har en skatt på ungefär 40 kronor brutto på skattekrona och åtminstone 19 kronor netto sedan skatteutjämningsbidraget inverkat. Skulle de med samma lugn, som de nu visat, hört talas om ett planerat överflyttande av vissa utgifter från staten på kommunerna? Jag vill säga till herr Jonsson i Eskilstuna och flera andra, som yttrat sig här, att det är ganska naturligt om man bedömer denna sak på något olika sätt, om man som herr Jonsson representerar en relativt sett föga skattetyngd kommun, eller om man representerar en hårt skattetyngd kommun. Det betyder ju icke mycket för Eskilstuna stad, om staden nödgas åtaga sig en liten del av de utgifter, som hittills ålegat staten, men för exempelvis en kommun som Överkalix betyder detta överflyttande av statsutgifter på kommunen en betänkligt ökad skattebelastning. Från denna utgångspunkt är jag övertygad, att om man runt om i bänkarna satt sig in i vad saken verkligen gäller, skulle man ha reagerat mot uttalandet på sid. 9.

Sedan vill jag erkänna, att visserligen är det sant, att utskottet endast sagt: Låt oss utreda saken! Men det är att märka, att detta projekt att lägga en del av kostnaderna på kommunerna nu för tiden kommer igen på det ena området efter det andra, icke minst i fråga om sociala utgifter, med samma motivering som här har anförts. När alltså utskottet kastat fram detta projekt på detta område, ligger det nära till hands att antaga, att den utredning, som skall syssla med detta, kommer att gå fram efter dessa linjer.

En sak till! Det kanske icke är förut sagt i denna kammare, men jag säger det nu, att i sådana utredningar som dessa få sällan de skattetyngda kommunerna någon representant. De representanter, som sitta i dylika utredningar, väljas i allmänhet icke från skattetyngda kommuner eller med hänsyn till sådana synpunkter. Det är folk, som kanske på grund av omständigheterna kommit att litet mera framträda på området och oftast äro bosatta i kommuner, där det är mindre skattetyngda. Dessa synpunkter, som kunna finnas i skattetyngda kommuner, få då icke komma fram. Det är det vanligaste, vågar jag påstå.

Från dessa utgångspunkter har jag anledning, herr talman, att alltjämt vidhålla mitt yrkande.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Herr Hage utgår från fel utgångspunkt, när han talar om en utredning, som skulle komma till stånd. Det förefaller, som om han trodde, att utskottet rekommenderat någon ny utredning. Men denna undersökning pågår redan genom besparingssakkunniga, och det har försiktigtvis — även om det är mycket inlindat — antytts i departementschefens anförande. Vi ha bara svarat, att vi ha icke — och jag förmodar icke heller riksdagen — någonting emot, att man gör en sådan undersökning.

Herr **Hage**: Jag ber att få fråga herr Jonsson: Vem representerar de skattetyngda kommunerna i den utredning han talar om?

Herr **Gardell**: Herr talman! När en rationalisering av skolväsendet skall ske särskilt på landet, skulle jag vilja, att man toge hänsyn till frågan: Är skolan till för barnen eller äro barnen till för skolan?

Jag skulle bara vilja, att herrarna komme hem till ett småbrukarhem, där hustrun har 3—4 barn, som äro skolpliktiga. På morgonen skall hon naturligtvis sköta sysslorna, och barnen få komma i sista hand. På sommaren äro betesmarkerna långt bort belägna, och det kan vara hinder för henne att

Ang. vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. (Forts.)

komma hem, och när hon kommer hem har hon annat att syssla med. Hon skall t. ex. laga kläder än till den ene, än till den andre, och alla kunna icke bli färdiga till skolskjutsen. Hon kan då icke få dem alla färdiga till skolan. Det går på grund av bristande tillsyn i hemmen icke att få dem i ordning till skolskjutsen dit där undervisningen skall hållas den dagen. Och vi känna alla till, hur syskon reagera, om icke samtliga få följas åt.

Därtill kommer, att när man centraliserar den mindre bemedlade landsbygdsbefolkningen till större centralskolor, som äro belägna i samhällena, så kommer det att bli så, att de mindre välklädda eller rentav lappigt klädda bli utsatta för mera spe och hån från kamrater mot vad fallet är nu. Nu veta alla, hur det är ställt hemma hos dem. Kamraterna säga ingenting, när de äro i liknande läge.

Jag vill att man skall se till, att besparingskommittén tar hänsyn till de verkliga förhållandena och hur man existerar på landet, och att man skall komma ihåg, att skolan är till för barnen och icke barnen för skolan.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan dels ock på bifall till nämnda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen propositioner i fråga om utskottets motivering å sid. 9 i det tryckta utlåtandet, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i nämnda del dels ock på godkännande av sagda del av utskottets motivering med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Hansson i Rubbestad; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering å sid. 9 i utskottets förevarande utlåtande nr 117, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering i nämnda del med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Hansson i Rubbestad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering i förevarande del.

Härefter blev på därå framställd proposition utskottets motivering i övriga delar av kammaren godkänd.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 118, i anledning av väckt motion om vikariatsersättning till pensionerade före detta folk- och småskollärare;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professor S. B. Liljegren att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till värme- och ventilationsanläggningar i operabyggnaden m. m.; och

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa om övertagande av viss del av kassans rörelse, m. m.; och

nr 28, i anledning av väckt motion om pension åt förre fanjunkaren i arméns reserv Claes Albin Mannbys änka, Frida Mannby.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

På förslag av herr talmannen, som förmålde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 8 nästkommande maj företaga val dels av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning dels ock av valmän och suppleanter för utseende ej mindre av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret än även av suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial:

nr 13, med förslag till ändrad lydelse av §§ 23, 38 mom. 1 och 50 riksdagsordningen; och

nr 14, med förslag till ändrad lydelse av §§ 58, 59 och 60 mom. 1 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) jämte i ämnet väckta motioner ävensom angående anslag till familjebidrag åt värnpliktiga;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen för budgetåret 1940/41 gjorda framställning om anslag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till barnsjukvården m. m.;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad användning av ett för budgetåret 1937/38 till lån till svenska diakoniss-sällskapet för om- och tillbyggnadsarbeten vid skyddshemmet Sjötorp anvisat anslag;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

bankoutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskild ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall vid flygning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion angående skyddande av sammanslutningar, företag, föreningar och dyl. från oskäligt uppdrivna anspråk på ersättning för rättighet att genom mekaniska instrument, däri inbegripet radiomottagningsapparat, återgiva musikaliska verk; och

nr 30, i anledning av väckt motion om utredning rörande erforderliga lagbestämmelser angående förvaltningsdomstolars och förvaltningsmyndigheters organisation och verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.;

jordbruksutskottets memorial, nr 34, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1939 försålda och bortbytta tomter och områden;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, angående beredande av viss förmån för värnpliktig och reservofficer vid anställning i civil statstjänst och därmed jämförlig kommunal lärartjänst; och

nr 2, angående utredning om praktiska åtgärder i syfte att tillgodogöra samhället och det produktiva livet de partiellt arbetsföras arbetskraft; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, angående vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden på landsbygden.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från första lagutskottet:

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld m. m. (moratorielag);

från bankoutskottet:

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa om övertagande av viss del av kassans rörelse, m. m. samt

från riksdagens kansli:

nr 207, angående tydliggörande av namnunderskrift å expedition från offentlig myndighet.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Onsjö m. fl.*, nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, med förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet; och

herr *Staxäng m. fl.*, nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående åtgärder till skydd för prästgårdarnas byggnadskultur.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Hansson</i> i Hönö	under	5 dagar	fr. o. m.	den	27 april,
»	<i>Werner</i> i Hultsfred	»	4 »	»	»	28 »
»	<i>Meijer</i>	»	6 »	»	»	28 »
»	<i>Ericsson</i> i Sörsjön	»	3 »	»	»	4 maj,
»	<i>Gustafsson</i> i Lekåsa	»	10 »	»	»	29 april,
»	<i>Andersson</i> i Dunker	»	5 »	»	»	28 »
»	<i>Nilson</i> i Eskilstuna	»	5 »	»	»	28 »
fru	<i>Nordgren</i>	»	2 »	»	»	28 »
herr	<i>Pettersson</i> i Dahl	»	6 »	»	»	28 »
»	<i>Hansson</i> i Vännäsby	»	6 »	»	»	4 maj,
»	<i>Hermansson</i> i Kvistljungby	»	4 »	»	»	3 »
»	<i>Persson</i> i Norrby	»	5 »	»	»	28 april,
»	<i>Lundbom</i>	»	5 »	»	»	28 »
»	<i>Pettersson</i> i Rosta	»	3 »	»	»	30 »
»	<i>Hallagård</i>	»	3 »	»	»	2 maj,
»	<i>Jansson</i> i Falun	»	3 »	»	»	30 april,
»	<i>Hedlund</i> i Östersund	»	6 »	»	»	28 »
»	<i>Kyling</i>	»	3 »	»	»	3 maj,
»	<i>Staxäng</i>	»	4 »	»	»	28 april,
»	<i>Uddenberg</i>	»	4 »	»	»	3 maj,
»	<i>Lindahl</i>	»	6 »	»	»	28 april,
»	<i>Hilding</i>	»	3 »	»	»	28 »
»	<i>Sjögren</i>	»	5 »	»	»	28 » och
»	<i>Persson</i> i Falla	»	5 »	»	»	1 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.58 e. m.

In fidem
Sune Norrman.